

AMB ELS CASTELLS AMUNT I AVALL: reflexions històriques.

per Josep M. Sabaté i Bosch

¡Que n'és de cert allò que diuen de la Història!: «hi ha uns moviments cíclics», «la Història retorna», «la Història es repeteix» i fins i tot a Barcelona sembla molt més adient el «gira el món i torna al Born». Emperò jo hi afegiria solament un tímid «a vegades» i diria «a vegades» perquè no sempre passa el mateix. Avui, aquest estiu, com en molts dels darrers passats, arreu de Catalunya, i molt més especialment per les terres de les nostres contrades, les festes, les majors o les petites, les festes sempre són festes, quasi han tingut un acte del seu programa que sí que s'ha repetit en quasi totes: «els castellers».

Que bé hi escau el vers «la plaça gran de la vila és plena de gom a gom».

Els batlles, des del balcó de ca la vila, ajuden, tot estirant una faixa, que l'enxaneta arribi fins als seus

braços; si més no, entre el poble «fent pinya», se senten també per un dia castellers.

No fa pas gaire, a Poblet, el jovent, que havia passat una nit de vetlla espiritual, simbòlicament, a la cloenda, aixecava castells.

A les escoles, al pati, els nens ja juguen a fer castells, i no pas d'arena; com a la platja, els adolescents troben igualment en una mena de quatre de tres net i pelat, que sovint fa llenya, una nova velta forma de fer-se notar davant d'aquelles xicotetes, a les quals, la gandalla s'ha tornat bikini.

Hom coneix castellers amb carrera universitària: el metge Sentís, l'advocat Solé, el físic Sanromà... i tan sols en citem una petita mostra.

Això del «fet casteller» és ben bé un fet. Però no sempre ha estat així. Ara, tot és eufòria casteller: «força, seny, equilibri»; fer castells

és fer pàtria i sembla com si els polítics també ho sabessin: la imatge dels castells ja ha servit per a molta publicitat.

Per tant, a mí, pobre historiadador, em xoca molt tornar la vista enredera i trobar-me amb una «Circular» apareguda al «Boletín Oficial de la Provincia de Tarragona» i signada pel Governador Joaquín de Vera y Olazabal que diu:

«La inveterada costumbre que existe en los pueblos de esta provincia de amenizar sus fiestas mayores con la formación de castillos de hombres conocidos en el país con la denominación de Colles dels Xiquets de Valls, ocasiona muchas veces fatales consecuencias que las autoridades deben prevenir y evitar, por cuantos medios están a su alcance».

Aquest petit paràgraf és suficient per començar una polèmica, polèmica que s'ampliarà en el moment que a més dels «castillos de hombres» parléssim dels «bous» o dels «diablers»...

Seguim amb la «Circular»:

«Esta clase de espectáculos, bueno es confersarlo, desdícen mucho del buen nombre y concepto con que se conocen en todas partes los laboriosos habitantes de esta provincia, y empeño decidido deberían tener ellos mismos en desterrar poco a poco, hasta conseguirlo radicalmente, la formación de esas torres que no están en armonía con la reconocida cultura y civilización de los pueblos».

Molt podríem escriure sobre els conceptes de cultura i de civilització; aquí tindrien la paraula els antropòlegs, que abans eren anomenats etnòlegs, i també aixecaríem la lle-

bre. Més dolç fóra fixar-nos en «los laboriosos habitantes de esta provincia» tot recordant que de les pedres en fem pa.

«Tales ejercicios convertidos en espectáculos públicos en las fiestas populares, no se pueden mirar con ánimo y espíritu tranquilo cuando resalta a cada instante el peligro a que se expone aquella agrupación informe de personas que no tiene otro interés ni otro empeño que mostrar en público sus fuerzas hérculeas y un arrojo y valentía que raya en temeridad».

Aquí sí que els temps han canviat, ja que no podem pas ni sospitar el que diria ara el tal de Vera y Olazabal (potser cal fixar-nos en els cognoms) davant de les curses de tot, ja tot corre i massa, o simplement davant dels espectacles també de «masses» (Brusel·les-Liverpol-Milano).

«Por efecto de esa diversión, hasta cierto punto repugnante, no hace muchos días que en el pueblo de la Pobra de Montornés, cuando con mayor regocijo estaban celebrando sus habitantes la fiesta de su Santo titular, acacieron desgracias personales, resultando segun el parte que he recibido del Alcalde varios heridos y contusos y un muerto».

Dels dos últims cal esmentar la duresa de dues expressions: «agrupación informe de personas» i «repugnante». La gent de la terra, castissos com els que més de ben segur que li dirien, al Sr. Governador, «s'ha passat un pèl, home».

La solució que proposà el dit Joaquín de Vera si no és totalment dràstica poc se n'hi falta:

«Cuando esto sucede las Autorida-

des se encuentran en la obligación de dictar medidas que, aunque sólo sean previsoras, tiendan a evitar para en lo sucesivo la repetición de tales conflictos.

Bien conozco que prohibir de una manera absoluta y terminante la formación de esas torres, imponiendo castigos, tiene graves inconvenientes y la prudencia no lo aconseja, porque no así se atacan y destierran instantáneamente seculares costumbres que se pierden en la obscuridad de los tiempos.

Mi ánimo no es esto: no quiero imponer por la fuerza la prohibición de ese espectáculo: deseo sí que los Alcaldes por todos los medios de persuasión lleven el convencimiento a los Directores de las Collas para que en lo sucesivo cuando se presenten en las fiestas mayores de sus respectivos pueblos, no toleren hagan expuestos ejercicios que den por resultado lamentables desgracias, debidas muchas veces a la competencia que entre ellas tienen disputándose la habilidad o la suerte de poder elevar los grupos a una altura difícil de sostener y que pierden el equilibrio, viniendo al suelo desplomadas cuantas personas han tomado parte».

Vós, lector, sou qui heu de trobar, si n'hi ha, l'actualitat d'aquestes ratlles que foren escrites fa més de cent anys, un 12 de setembre del 1868, en uns moments en què s'estava parint una revolució a la qual tot seguit vàrem donar noms i cognoms: «La Gloriosa» «Liberal-Burguesa», etc. I vós sou així mateix qui pot jugar a la història de la possibilitat: ¿què passaria avui si un governador decretés una semblant circular? Com reaccionarien els batlles respectius? Com reaccionà ja algun poble, la gent, en front de mesures semblants?

La circular acaba amb un to melodramàtic, gairebé propi del romanticisme de l'època, amb tots els sentiments tràgics i amb la constant presència de la mort.

«Para evitar esto necesario es que los Alcaldes ejerzan la más exquisita vigilancia, y si bien han de mostrarse tolerantes, no por ello han de permitir que por un empeño que a nada conduce, expongan sus vidas y se inutilicen personas que necesitan toda su fuerza y robustez para poder ganar con el sudor de su frente el sustento de sus numerosas familias.

Yo no dudo que interponiendo las Autoridades locales su influencia y cuantos medios les sugiera su celo en bien de la humanidad conseguiré mi propósito dirigido a evitar esas desgracias que son más sensibles cuando ocurren en medio del regocijo y contento a que se hallan entregados los habitantes de un pueblo al celebrar la fiesta de su Santo patrono».

Quan hom fa història, fa història i prou: vull dir que no s'adona pas del que li està passant; un mateix no veu la seva història. Més encara, quan l'historiador ha de refer la història es troba amb el problema etern del bé i del mal: refer la història no sempre vol éser una crítica; de vegades només cal dir la història sembla aquesta, o la història sembla així. Lector, reflexiona i després ja em diràs què et sembla la història, i pensa que, de vegades, moltes pàgines de la història s'han refet sense reflexionar-les; així ens ha anat i potser així ens aniria. Amic lector, per a mi, la història és vida i això sí que n'és de bonic.

Tarragona, 8-9 Juliol de 1985